

ICOMOSin Suomen osasto ry, Helsinki-Seura, Kruununhaan asukasyhdistys, Rakennustaiteen Seura ry ja Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry

Helsingin kaupunkiympäristölautakunta  
Helsingin kaupunginhallitus  
Helsingin kaupunginvaltuusto  
c/o Helsingin kaupungin kirjaamo

Muistutus Valtioneuvoston linnan asemakaavaehdotuksesta, kaavanro 12936 (aiempi kaavanro 12799), Diaarionro HEL 2020-011646, Hankenro 5318–9 Valtioneuvoston linna

Keväällä 2024 Helsingin kaupunginvaltuusto päätti, että uudelleen tehtävässä Valtioneuvoston linnan korttelin asemakaavaesityksessä ”historialliset arvot huomioitaisiin paremmin joko ensisijaisesti säästämällä purettavaksi esitetty entinen painotalo tai toissijaisesti niin, että uudisrakennus sovitetaan paremmin vanhaan kokonaisuuteen.” Nyt tämän uudistetun asemakaavaesityksen pohjaksi on valittu valtuuston toissijaisena esittämä ratkaisu, joka mahdollistaa painotalon purkamisen ja Valtioneuvoston linnan korttelin sisäpihalle rakennettavan uudisrakennuksen.

Asemakaavaselostuksessa todetaan, että ”vaihtoehtojen tarkastelussa on otettu huomioon historialliset arvot, Valtioneuvoston linnan suojelumääräykset, tilatarpeet sekä ylimmän valtiojohdon turvallisuusvaatimukset.” Ko. historiallisten arvojen ja suojelumääräyksien osalta toteamme, että Helsingin hallinto-oikeus käsittelee parhaillaan valitusta Uudenmaan ELYn tekemästä suojelupäätöksestä, jolla mahdollistetaan painotalon purkaminen. Valituksessa on mukana Suomen keskeisiä kulttuuriperinnön ja -ympäristön sekä rakennustaiteen asiantuntija- ja kansalaisjärjestöjä; ICOMOSin Suomen osasto ry, Helsinki-Seura ry, Kruununhaan asukasyhdistys ry, Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry sekä Rakennustaiteen Seura ry. Valituksen oikeuskäsittelyn asiakirjoissa on mukana Museoviraston lausunto, jonka mukaan ”Painotalo täyttää rakennusperintölain soveltamisalaa koskevan edellytyksen tulla suojelluksi asemakaava-alueella mm. valtakunnallisen merkittävyyden vuoksi. Rakennus täyttää myös edellä eriteltyt kohteen merkittävyyttä koskevat suojeluedellytykset.” (13.12.2023 MV/26045/2023). Arvotus on yhteneväinen Museoviraston aiemman lausunnon kanssa, jossa todetaan, että Valtioneuvoston linna on ”rakennusryhmän muodostama kokonaisuus. Kaikkien rakennusvaiheiden lähtökohtana on ollut Engelin luomaan arkkitehtuuriin sopeutuminen.” (13.02.2015 MV/161/05.01.02/2014). Myös oikeuskäsittelyssä oleva suojelupäätös toteaa, että ”Valtioneuvoston linnan rakennusvaiheet on säilytettävä toisiaan täydentävinä kokonaisuuksina” (Uudenmaan ELY-keskuksen suojelupäätös 7.6.2022, UUDELY/10762/2021).

Painotalo on hyväkuntoinen rakennus ehjässä kulttuurihistoriallisesti arvokkaassa ympäristössä. Helsingin kaupunkirakenteen rakennussuojelu on lähtenyt liikkeelle tältä alueelta. Helsingin empirekeskusta, mukaan lukien Valtioneuvoston linna, julistettiin sisäasiainministeriön päätöksellä silloisen asemakaavalain ja rakennussäännön tarkoittamaksi vanhaksi kaupunginosaksi Helsingin Olympialaisten kynnyksellä toukokuussa 1952.

Pidämme kestävämmänä esitystä purkaa 125 vuotta vanha, laadukkaasti rakennettu, valtioneuvoston kanslian huolellisesti ylläpitämä 4-kerroksinen kivitalo, jonka on todettu täyttävän rakennusperintölain mukaisen suojelun edellytykset ja joka sijaitsee Helsingin historiallisen keskustan ytimessä valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi arvotetulla alueella (Suomen RKY-alueet, valtioneuvoston päätös 2009). Rakennus on elimellinen osa Valtioneuvoston linnan korttelin rakennushistoriaa ja sen tulee sisältyä korttelin kaavasuojaan.

### **Painotalon historialliset arvot**

C. L. Engelin vuonna 1817 laatima suunnitelma Senaatin linnasta muodostaa kokonaisuuden perustan. Noin puolet rakennuksista rakennettiin Engelin kuoleman jälkeen. Yli-intendentti E.B. Lohrmannin johdolla valmistui koillinen nurkkapaviljonki 1845 Engelin kokonaissuunnitelman mukaisesti. Vuonna 1890 valmistui Florentin Granholmin suunnittelema jakso pohjoissiipeä. Kymmenen vuotta myöhemmin Ricardo Björnberg täydensi pohjoissiiven nykyiseen asuun. Samalla Senaatin oma kirjapaino sai toimintaa varten suunnitellun kirjapainorakennuksen linnan sisäpihalle. Julkisivut toteutettiin seuraten Engelin valitsemää mittakaavaa, koristelun niukkuutta ja empireklassisimin levollisuutta. Linnan itäsiipi, joka korvasi heikkojen perustusten takia vaurioituneen Engelin suunnitteleman siiven, valmistui Hjalmar Åbergin suunnittelemana vuonna 1917. Mikään linnan myöhemmistä rakennusvaiheista ei noudattanut oman aikansa arkkitehtuuri-ihannetta, vaan tulkitsi annettuja tilaohjelmia Engelin viitoittamalla tiellä. Korttelin satavuotinen rakennusprosessi loi ehjän ja harmonisesti yhteen sopivan kokonaisuuden.

Painotaloksi suunniteltu ja rakennettu rakennus on rakennustyyppinä äärimmäisen harvinainen ja sen rakenteelliset ratkaisut perustuivat toiminnan tarpeisiin. Rakennus toimii rakennusaikansa edistyksellisestä talotekniikasta kertovana avainrakennuksena ja on tärkeä osatekijä linnankorttelin kulttuurihistoriallista kokonaisuutta ja tarinaa. Avaria painosaleja kannattavat Högforsin valurautapylväät, päätteinään korinttilais- ja doorilaistyylliset kapiteelit. Välipohjissa rautapalkit ja kattoristikot ovat niitattuja rautarakenteita. Tämän tyyppinen rautarakentaminen on Suomessa lyhyen ajanjakson ilmiö ja aikakauden rautaiset rakenteet vaalittavia suhteellisen harvinaisuutensa takia. Painotoiminta rakennuksessa päättyi 1952, minkä jälkeen rakennus liitettiin tiiviimmin valtioneuvoston toimintaa tukevaan käyttöön. Uuskäyttö sopeutui olemassa oleviin raameihin kivuttomasti. Rakennus on osoittanut muuntojoustavuutensa.

Linnan korttelipiha on rakennettu osaksi kaupunkirakennetta, ja sillä on oma arvoisältönsä, jonka kautta linnan kokonaisuutta tulee tarkastella. Korttelirakenne noudattaa engeliläisen väljyyden periaatetta. Painotalon mittakaava on sovitettu korttelipihan kokoon ilmentäen Valtioneuvoston Linnan arkkitehtonista hierarkiaa – toisin kuin esitetty uudisrakennus. Kapearunkoinen painotalo ei varjosta eikä häiritse virastohuoneita, ei sulje sisäpihan näkymiä eikä estä korttelirakennuksien hahmottamista. Se määrätietoinen mittakaavallinen ja tyyllinen kurinalaisuus, jota valtiolta ja suunnittelijat ovat noudattaneet sata vuotta kestäneessä Valtioneuvoston Linnan rakennusprosessissa, on poikkeuksellista. Korttelin levollinen ja yhtenäinen empireklassismi on helsinkiläisen historiallisen arkkitehtuurin peruskivi ja yksi linnan keskeisimmistä arvoista. Helsingin arvokeskustaan laaditun asemakaavaesityksen yhtenä vakavana puutteena onkin korttelin kaupunkikuvallisen tarkastelun rajaaminen vain korttelin kadunvarsirakennuksiin. Tarkoitushakuiset ja ylimalkaiset havainnekuvat eivät toimi tässä tarkastelussa luotettavana ja puolueettomana kaavoittajan tarkastelun ja poliittisen päätöksenteon taustamateriaalina.

Rakennusten välinen pihatila ja sen tilallinen hierarkia vaikuttavat yhdessä saapumisen, siirtymisien ja valoisuuden kokemiseen ja myös sen kautta koko korttelin kulttuurihistorialliseen arvoon. Painotalon purkaminen ei jäisi ainoaksi Valtioneuvoston linnaan kohdistuvaksi vahingonteoksi, vaan uudisrakennus vaikuttaisi korttelin historiallisiin rakennuksiin myös välillisesti. Korttelin linnakokonaisuuden tärveltyminen ja sen merkittävyyden pirstominen lisäisi valmiutta tehdä vaihteittaisia muutoksia ”yleisen edun”, ”turvallisuuden” ja ”tilatarpeiden” nimissä kaikissa korttelin rakennuksissa.

### **Valtioneuvoston linnan suojelumääräyksien huomioimisesta**

Vielä viime marraskuun lopulla Valtioneuvoston kanslia tiedotti sivuillaan, että Valtioneuvoston linnan painotalo voidaan säästää ja että korjaava vaihtoehto on kustannustehokkaampi kuin uudisrakennus. Tässä ratkaisuna esitettiin vanhan rakennuksen nostamista 1,5 m ikään kuin punnittuna vaihtoehtona uudisrakennukselle (ks. ”Statsrådets kansli stoppar rivning: Annexet får bli kvar”, HBL 20.11.2024). Jo parin viikon päästä ”vaihtoehtojen huolellisessa tarkastelussa” päädyttiin aivan toiseen tulokseen (Asemakaavaselostuksen vaihtoehtoesittelyt, päiväys 9.12.2024). Nämä suunnitelmavaihtoehdot ja niiden perustelutekstit ovat tarkoitushakuisia. Kaavaehdotuksen tiedottamisessa sanavalta onkin annettu Valtioneuvoston kanslialle: ”Hanke on yhteistyössä viranomaisten kanssa selvittänyt kaupunginvaltuuston ponsiin liittyvät vaihtoehdot perusteellisesti. Erityisesti tarkasteltiin painotalon sellaisenaan säilyttäviä vaihtoehtoja, mutta näissä vaihtoehdoissa valtioneuvoston toimintaan ja turvallisuuteen sekä suojeluun liittyvät tavoitteet olisivat jääneet saavuttamatta.” (Helsingin kaupungin tiedote [www.hel.fi/fi/uutiset/valtioneuvoston-linnan-uudisrakennuksen-suunnitelmaa-kehitetty-historialliseen-ymparistoon-sopivaksi](http://www.hel.fi/fi/uutiset/valtioneuvoston-linnan-uudisrakennuksen-suunnitelmaa-kehitetty-historialliseen-ymparistoon-sopivaksi)).

Vaihtoehtojen osalta toteamme, että säilyttävää vaihtoehtoa ei ole tutkittu huolellisesti pyrkien aidosti painotalon säilyttämisen. Asemakaavaehdotukseen sisällytetyt, painotalon laajennusvaihtoehdot eivät kunnioita kulttuurihistoriallisesti arvokasta painotaloa eivätkä Valtioneuvoston Linnan kokonaisuutta.

Tarkemmin määrittelemättömiä käsitteitä ”yleinen etu”, ”ylimmän valtiojohdon turvallisuustarpeet” ja ”tilatarpeet” käytetään hankkeen sumuverhona siten, että on mahdotonta arvioida suunnitelmien osittaistakaan järkevyyttä. Valtioneuvoston kanslian esittämä ja Uudenmaan ELYn lausunnoissaan toistama väite ”jos painotalo lähtee pois korttelista, niin valtiojohto säilyy, ja jos painotalo säilyy, niin valtiojohto lähtee pois korttelista”, on huikean pinnallinen yritys saattaa syy-seuraussuhteeseen laadultaan kaksi aivan eri asiakokonaisuutta. Samalla hankkeen perustelut vaikuttavat toistuvasti kehäpäättelmiltä, jossa siirretään pois vastuuta painotalon purkamispäätöksestä. Uudenmaan ELY-keskus jätti Museoviraston myötävaikutuksella painotalon rakennusperintölain suojelun ulkopuolelle vetoamalla yleiseen etuun. Nyt asemakaavaselostuksessa todetaan, että ”Purkamiselle on edellytykset, koska rakennusta ei ole suojeltu suojelupäätöksellä” (s. 8/38). Näin päätetään valtakunnan ehkä merkittävimmän arkkitehtuurikokonaisuuden osan, 125-vuotiaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaan painotalon, purkaminen.

Yhteinen kansallinen etu ja yleinen resurssiviisas toimintamalli edellyttävät selkeästi, että yhtään kiistatta käyttökelpoista rakennusta ei pureta. Kapearunkoinen painotalo jättää avarat pihatilat ja mahdollistaa rakentamisen linnan pihakannen alle. Valtioneuvoston ja ministeriöiden toimitilojen kokonaisuuteen kuuluu useita rakennuksia, joihin voidaan vapaammin sijoittaa nopeasti muuttuvien turvallisuusmääräyksien mukaisia ”mittavia ravintola- ja kokouskeskustiloja” (Senaatti-kiinteistöjen tiedote 4.12.2023). Kokonaistarkasteluun tulisi olla varaa ja tahtoa. Hanke on kaikissa tapauksissa huomattavan kallis ja tuntuvasti valtion taloutta rasittava investointi tilanteessa, jossa kaikkialta muualta etsitään säästökohteita.

### **Hanke tuhlaa resursseja edistäen ilmastonmuutosta ja luontokatoa**

Asemakaavan muutoksen selostuksessa todetaan, että kaavassa olisi painotettu erityisesti valtakunnallista alueidenkäyttötavoitetta luoda ”edellytykset vähähiiliselle ja resurssitehokkaalle yhdyskuntakehitykselle, joka tukeutuu ensisijaisesti olemassa olevaan rakenteeseen” sekä sitä, että ”huolehditaan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta”. Käytännössä asemakaavaehdotuksessa voidaan vedota vain sen liikenneratkaisujen ”kestävyyteen” jotka olisi mahdollista toteuttaa myös ilman painotalon purkamista. Muilta osin

valtiojohto antaa huonon esimerkin CO2 päästöjen lisäämisestä käyttökelpoisen painotalon purkamisella ja sitä korvaavan uudisrakennuksen toteuttamisella.

Valtiojohdon linjausten mukaan Suomen tulee olla hiilineutraali vuonna 2035. Rakentaminen tuottaa kolmasosan Suomen ilmastopäästöistä ja rakentamisen osuus kattaa puolet luonnonvarojen kulutuksesta. Valtioneuvoston linnan uudisrakentamisen päästöt aiheutuvat juuri tässä ajassa, kun meillä on tarve välittömästi ja olennaisesti alentaa hiilioksidipäästöjä.

Purkaminen on aina lopullinen ja peruuttamaton menetys. Suomen rakennuskannasta on alle 18 % yli 70 vuotta vanhempia. Vanhan rakennuksen korjaaminen purkavan uudisrakentamisen sijaan on resurssitehokasta ja hillitsee luontokatoa. Olemassa olevan rakennuskannan säilyttäminen ja korjaaminen on yksi keskeisistä ratkaisuista maamme kestävämpään ilmastopolitiikkaan.

Asemakaavaehdotuksen uudisrakennuksen kutistuminen osoittaa, että tilatarpeita oli varaa supistaa. ”Arkkitehtuurimme vuosituhannet” kirjan johdantotekstiä lainaten: ””Arkkitehtuurista on tullut kertakäyttöisempää samalla, kun vaadimme rakennuksiltamme lähes kohtuuttomasti mukavuuksia.” (Savolainen, P., 2024, s. 17). Lausetta voisi jatkaa; ”ja nopeasti vanhentuvaa teknologista turvallisuutta”.

Ehdottoman välttämättömiä tiloja voidaan sijoittaa pihakannen alle tai naapurikortteliin. Jatkotyöskentelyn tavoitteena tulee olla painotalon säilyminen karsimalla tilatarpeita ja ottamalla uudelleen arviointiin mukaan viereiset valtiojohdon käytössä olevat rakennukset. Asemakaavan tulisi perustua ajankohtaiseen tutkimustietoon siitä, että säilyttäminen ja korjaaminen on ilmastoystävällisempi ratkaisu kuin purkaminen ja uudisrakentaminen (ks. Valtioneuvoston julkaisu Purkaa vai korjata? Hiilijalanjälkivaikutukset, elinkaarikustannukset ja ohjauskeinot. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-221-1>).

### **Asiantuntija- ja kansalaisjärjestöjen kanta asemakaavaehdotukseen**

Painotalosta käydyssä asiantuntija- ja kansalaisjärjestöjen nostattamassa julkisessa keskustelussa on konkreettisesti tullut ilmi, kuinka turmiollista olisi täysin kunnossa olevan, muuntojoustavan ja kulttuurihistoriallisesti ainutlaatuisen arvokkaan painotalon tuhoaminen ja kuinka oleellisesti uudisrakennus pilaisi sekä Valtioneuvoston linnan suojeltavan korttelikonaisuuden kulttuurihistorialliset arvot että eheän historiallisen kaupunkikuvan.

Kansainvälinen, valtioista riippumattoman kulttuuriperintöalan asiantuntijajärjestö ICOMOS, jossa on yli 10 000 kulttuuriperintöalan asiantuntijajäsentä 153 maassa, on julistanut Valtioneuvoston kanslian painotalon purkuhankkeesta kansainvälisen kulttuuriperintöhälytyksen yhdessä ICOMOS:in Suomen osaston kanssa. Hankkeen etenemisestä raportoidaan ja tiedotetaan jäsenistölle säännöllisesti (Heritage Alert Helsinki Government. Palace and Quarter, <https://www.icomos.org/en/get-involved/inform-us/heritage-alert/current-alerts/122498-heritage-alert-helsinki-govt-palace-and-quarters>).

Helsinki-Seura, joka perustettiin vuonna 1934, on ollut suojelemassa pääkaupungin purku-uhan alaisia kohteita 1950-luvulta lähtien. Yksi ensimmäisistä suojeluhankkeista oli Kaartin kasarmin pommituksessa v 1944 vaurioituneiden raunioiden jälleenrakennushanke 1950-luvulla. Eduskunta perui jo myöntämänsä määrärahan raunioiden purkamaista varten ja niin käynnistyi arkkitehti C.L. Engelin suunnitteleman kasarmin jälleenrakennus. 1970-luvulla Seura oli mukana aloittamassa sittemmin laajojen kansalaispiirien suojeluhanketta Suomenlinnan rappeutuneiden rakennusten ja vallien mittavasta kunnostuksesta, ja mukana myös pelastamassa viimeistä puutalokorttelia 1800-luvun työväestön asunnoista, ns. sadan markan villoista, joita nykyään kutsutaan Ruoholahden villoiksi.

Kruununhaan asukasyhdistys kokoaa Kruununhaan asukkaita vaikuttamaan siihen, että Kruununhaka säilyisi viihtyisänä, vihreänä ja turvallisena asuinympäristönä.

Rakennustaiteen Seura on valtakunnallinen yleishyödyllinen yhdistys, jonka tarkoituksena on tukea ja edistää rakennustaidetta ja siihen liittyvää ympäristökulttuuria. Tarkoitustaan yhdistys toteuttaa muun muassa osallistumalla rakennustaiteellisesti ja historiallisesti arvokkaan ympäristön kehittämiseen ja suojeluun tekemällä niitä koskevia aloitteita, harjoittamalla julkaisutoimintaa, järjestämällä keskusteluja ja antamalla lausuntoja.

Suomen Kulttuuriperinnön Tuki on valtakunnallinen järjestö, jonka tarkoituksena on vaalia suomalaista kulttuuriperintöä edistämällä sen tutkimusta, suojelua, kestäväää käyttöä ja hoitoa. Tavoitteen saavuttamiseksi yhdistys pyrkii lisäämään tietoisuutta kulttuuriperinnön arvoista edistämällä alan valistustoimintaa.

Asiantuntijalausunnot ovat todennet, että painotalolla on kiistatonta rakennushistoriallista arvoa. Painotaloksi vuonna 1900 valmistunut sekä erittäin hyvin säilynyt rakennus on suomalaisen rakennusperinnön ainutlaatuinen harvinaisuus. Museoviraston mukaan painotalo täyttää rakennusperintölain nojalla tapahtuvan suojelun edellytykset. Sen purkamisen mahdollistaminen rapauttaa sekä Valtioneuvoston kanslian että Helsingin empirekeskustan historiaa, ja toimii hälyttävänä esimerkkinä kansallisen rakennusperinnön vaalimiselle tulevaisuudessa. Erityisen huolestuttavaa tässä on se, että tilaajana ja käyttäjänä on valtioneuvosto ja maan pääkaupunki myötäilee huonoa esimerkkiä antavaa ja mainehaittaa tuovaa hanketta. Koko kaavoitusprosessin lähitarkastelussa on em. järjestöillä on herännyt huoli, onko kaupunki luovuttamassa itseltään pois myös kaavoitusmonopolinsa sekä kaupunkikuvallisen ja toiminnallisen kokonaisharkintansa.

Esitämme, että Helsingin kaupungin päättäjät hylkäävät esitetyn asemakaavaehdotuksen, ja lähettävät asemakaavan uudelleen valmisteluun edellyttäen asemakaavoituksen kaupunkikuvallisen ja -toiminnallisen tarkastelun pohjaksi laajempaa maankäytöllistä valtioneuvoston ja ministeriöiden toimitilojen käytön kokonaissuunnitelmaa, jossa painotalo säilytetään.

Helsingissä 6.2.2025

Puheenjohtaja Marianne Lehtimäki  
ICOMOSin Suomen osasto ry

Puheenjohtaja Martti Helminen  
Helsinki-Seura

Puheenjohtaja Leena Nousiainen  
Kruununhaan asukasyhdistys ry

Puheenjohtaja Jussi Heinämies  
Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry

Puheenjohtaja Esa Laaksonen  
Rakennustaiteen seura ry

